

פרק ראשון מגילה דף טו

ת"ר מה ראתה אסתר

שומעה את המן ר' אליעזר אומר פחדם ממנה ללכדו שנאמר (שם סט) יהי שלחנם לפניך לפה רבי יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר (משל כה) אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' (וה' ישלם לך א"ת ישלם לך אלא ישלימנו לך) ר"ם

רש"י

ירגיש המקום שאני מקרבת האויבים אל ירגיש שאני נחמדה להתייף לרשע זה ולזלזל בכבודי :

מדרש"א

ויעשה כו' פרש"י בפירוש קמא שירגיש הקב"ה שאף אני מקרבת שונאיו כו' עכ"ל ק"ק לפירוש זה וכי משום זה תקרב הנה ביותר להפיה מנימנו ומחשבתו וי"ל שהקב"ה ירגיש ויראה כי אפס עטור ועושה

עיון יעקב

אולי ירגיש במקום ויעשה לו גם עיון פירש"י וי"ל דכוותה אסתר כי אם תראה שלחן המלך תן כ"כ כעניי המלך לבעל הכניסה מכל עמה חקש על עמה אלז המלך וכן אולי ירחמו עליה ועי"ז ירגיש המקום ויעשה גם ליהלל ממקום אחר ויקיים דברי מדרשי שאמר רוח והלל יעמוד ליהודים ממקום אחר וק"ל :

ספר

מנות הלוי

פירוש על מגילת אסתר

הברו האשל הנדול המקובל האלהי

רבינו שלמה הלוי אלקבץ זצ"ל

בעל פיה לכה דודי

מנות הלוי רעו

מאמר אולי ירגיש הב"ה

ויעשה גם בלתי מבואר מאי אולי ומאי ירגיש.

ודברי רש"י ז"ל צריכים ביאור.

רפא

מנות הלוי

רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה גם. הנה ר"ש בן מנסיא ראה גנות רב ועצום מכל הנאמרים, והוא כי הנה היא בזה כמתשת כחה של מעלה, על הדרך שביארנו למעלה [משלי כד י] התרפית ביום צרה צר כחכה, כביאור השני בפסוק כי אם החרש תחרישי וגו' (דף רט). ובמקום אשר יאמר להגדיל כחה ולתת עז לאלהים, הנה מתשת כחה ועוזרת הכח החיצוני בהשפיל כבוד ישראל והגדיל כבוד אויביהם.

והשיב ר' שמעון בן מנסיא כי כוונתה שיראה ה' ורע בעיניו אשר היא עושה וימיתה ה', והשיב מעל עמו חרון אפו, עה"ד שכתבנו למעלה (דף רג) בפסוק [שם יח] פן יראה ה' ורע בעיניו, באופן שהשליכה נפשה מנגד כדי שינצלו בני ישראל עה"ד הנאמר. וכלפי הפי' השני שכתב רש"י, אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף לרשע זה ולזלזל בכבודי, וביאורו אצלי לשון כנוי, הנה היא מולולת בכבוד של מעלה. ואולי ירגיש זה הב"ה ויעשה גם, כי יראה שעושה זה במר נפשה. והותרה ההערה הז'.

ביאור הר"ש אוזידא

קצא

הקטנים עם הגדולים¹⁶¹. כי אף אם הקב"ה יודע מצפוני הלב ויודע בודאי כי לא היה מקרבה אסתר באהבתה אותו, מ"מ הפלת לבן של ישראל היה נמשך ממעשיה, ועל הפלת לבן של ישראל הנמשך מהקירוב אמר שמא ירגיש המקום, ואולי לסבה זו הקב"ה ירחם על עמו ישראל ברחמים, ואם אני הפלתי את לבם הוא ית' יקימנו. כי כן דרכו ית' כאשר רואה כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו¹⁶², אז הוא ית' ירים ידו על צרים, האל המושיע, וכל אויביו יכרתו¹⁶³. ולפירוש בתרא הוא מפני זלזול כבודו.

ר' שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה גם. ופי' רש"י זלה"ה ירגיש המקום שאף אני מקרבת שונאי ישראל, א"נ ירגיש שאני צריכה להחניף לרשע זה ולזלזל בכבודי, עכ"ל. וכוונת דבריו לפירוש קמא, לפי שעד עתה ראו ישראל שאחשוורוש היה מקרבם לשונאיהם, שכן כתיב גדל המלך אחשוורוש את המן כו' וינשאהו כו'¹⁶⁰, ועתה כאשר זמנה אסתר את המן אמרה אולי ירגיש הקב"ה שלא המלך לבדו הפיל לבן של ישראל במה שגדל שונאיהם המן הרע, אלא אף אני כמוהו מקרבת שונאיהם של ישראל, ובה אני מפיל לבן של ישראל

אור חדש

על ספר מגילת אסתר על המעיינים כי ירח נהנים והסוד אלו ירח נהנים כי בו נדעו דברי חכמים הנאמרים, ובוים טעם ודעת יהיו קצרים וקצת יהיו אחרים וקצתם בדרך המלך דעת והכנסת נהנים, לאחרי אמת ודברים נהנים, והאמר בגלות ענינו, ולחורות האבים אחרינו, כי בו יבא כוננו למשנה, וקל כדענו כי ירחנו, ופירוש ירחי חסדן, לאדענו.

כל אלה נכתבו ידי יחיד ונאמן הקדוש אשר יתעורר סודו ונחלת הרב ההתם לזכר ה' נאמנה
סיון ונחמא י'הודה ליוואי כ"ב בצלאל ונחמנה
הקדוש ב"ה כל מהר"ל ספראג ירח

מגילת אסתר

עם

פירוש רש"י ז"ל מוגה ומפוסק

ועם ביאור

החכם השלם מקודש באלפי ישראל

מהר"ר שמואל די אוזידא ולהיה בעמדים מדרש שמואל, אגרת שמואל ולחם דמעה

על מסכת מגילה

עד ריח דודאים

בב רס"מי לילה

והתחלת המלכות
הוא התחלת התעוררות השינה. ואח"כ המן
הי' מעיין והקיות וגו' כידוע ד' האחיז"ל
על אלהיהם ישן כו' (מ"ד אסתר פר' ז)
שהי' בן לא בסוד הדורמיתא וכמעט ד' אסתר
אולי ירגיש הקב"ה כו' (מגילה עו :) פי'
קצין משנתו כמעט עורה למה תישן. ובה
עיקר השתדלות אדם על התחילת יקיות
משנתו היינו התחלת התעוררות להוציא עלמו
מדמיון כשעדיין אין הלב מלא מהכרתו ית'

חידושי הרי"ם קכד

אֵיתָא בגמרא הטעם שזימנה אסתר להמן על הסעודה אולי ירגיש המקום ויעשה נס, והוא תמוה, ונראה דהנה כתיב בבית ה' נהלך ברגש שהקולות מעידין על רצון השמים והנה בשמים יש כמה מקטריגים, ולואת זימנה אותו שעי"ן בודאי יבואו כמה מקטריגים בקולי קולות באשר אסתר התקרבה להמן וממילא השי"ת שהוא בוחן לבבות ויודע מעשי לש"ש וע"י הקולות נעשה רוגש בשמים לטובה ומעוררין רצון השי"ת על בניו ויעשה להם נס.

סופר

1478

חתום

ויצאם חל צבי ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוילא את צבי מצרים, פירש'י שייגרנו כבוד צפרעה שהוא מלך, וגיל' שהוא ע"ד מחז"ל [מגילה ע"ו:] מה ראתה אסתר שזימנה את המן חולי יראה הקצ"ה ויעשה גם פ"י כי לדיק מט לפני המן ע"י יעורר דין על המן מלמעלה וה"ל לומר שייגרנו כבוד צפרעה ויעורר עליו דין מלמעלה וזה יח"י סיוע וגרמיה להוילא צבי מארץ מצרים. [תקל"ו].

דרושים, פירושים וביאורים לחמש המגילות

חלק ב

קהלת, אסתר

מהרב הגדול בענקים
רבינו משה אלשיך זצוק"ל

בן יהוידע

שם חולי ירגיש המקום ויעשה נס. כ"ל בס"ד הלל
 ישראל באתערותא דתחתא דהי' בנס הקרוב לעצט,
 וגא' יהי' בנס פלאי מאד, אך הלל ישראל באתערותא
 דלעילא דהי' בנס פלאי מאד, וכאשר היה בינ"מ
 שהיה באתערותא דלעילא, והיה בנסים נפלאים, ולכן
 אסתר היה רוצה שלא יעשו השתדלות בתחנונים כדי
 שיהי' הלל ישראל באתערותא דלעילא כמס"ה ואביט
 ואין עיור וכו' ותושע לי ודוע, ולו"א חולי ירגיש המקום
 ר"ל שיהי' ההלל באתערותא דלעילא, ויעשה נס ר"ל
 הלל בדבר פלאי שיהי' נקרא נס אלל הכל שלא יהי'
 דבר קרוב לעצט 1

ליקוטי מאמרים נב

וכל המגילה הוא ספור הדורמיטא דמלך
מלכי המלכים הקב"ה מהחלת ועד כוף
למבין, והתחלה מסעודה דשון דמש
מתחיל המלך בזה ולא המלך אחשורש דר"ל
מלך מלכי המלכים שנתלבש ואותה סעודה
הוא שסיפרה באורך וק"פ יום הקודמיטא ה'
הכנה לקלוט ההתלבשות דמלך מלכי המלכים,
זה טעם משא"ל (מוגילה טו:) שחא ירגיש
המקום ויעשה גם, דתמוה מאוד לשון זה על
הש"י רק מלך הדורמיטא שהוא כאלו כח
ההשפעה נעדר ההרגשה ניחא, וכן ה'
דע"ז ה' נידת השניה ויקולת הדורמיטא
ע"י הזמנת המן שהוא סוד שער לעזאזל
כח"ש בזהר (תלוא קפ"א), והוא מובן
למשכיל עפ"י דברי האר"י"ל בפע"ח בטעם
עד דלא ידע שיסקה גם לאותו גיון קדוש
שבהמן ולא לקליפה המקפת!

ספר

חתם סופר

על התורה

מרביתנו משוח טרפזי וציל
בעל שות התם סופר

יִתְּנָה לֹאֲדָר מִסְתָּבֵי יְהוָה שֶׁקִּיּוֹן לֹא דָא אֵיךְ הִדְרֹסֶט
עַם מְרָא מְקוֹמֹת צִוְיֹת וְהַקְדֹּת בָּטֵם, שֶׁלֹּד וְיִסְתָּי

איתא בגמרא מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו' אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס, אאזז"ל אמר הפירוש על פי הפסוק צנית אלקים נהלך צרגש וכשירגשו בשמים קולות המקטרגים על שהתקרבה אסתר להמן יראה הקב"ה את האמת שמעשה לשם שמים ויעשה נס לישראל, כמו שיש עזות דקליפה כך יש כנגדה עזות דקדושה וזהו מה שאיתא בן קיש שהקיש על שערי רחמים, וכתיב ויאלץ במוך העיר ויזעק וזעקה גדולה ומרה, וזעקה זה תפילה ואף על פי שאיתא חז"ל על מאן דמצלי בצקתא שם היה אשר לא כדת ואיתא לענין תפילה מאן דאיהו בדוחקא לא אסתכל מדי, ובפורים יכול כל אדם להתקרב לחופפה זו, איתא במסורה ג' פעמים כתיב ונשמע, ונשמע קולו בצואו אל הקודש נעשה ונשמע ונשמע פתגם המלך, מקודם

אמר ישראל נעשה ונשמע ואיתא שעל ידי שהיה בקולי קולות ובפרהסיא שלטה עין הרע בלוחות הראשונים היינו העין הרע של עמלק ויהושע הרגיש זאת דכתיב ויאמר אל משה קול נלחמנה בנחמנה, ובפורים תקנו ישראל זאת כדאיתא הדור קבלו בימי אחשורוש וזהו ונשמע פתגם המלך ועל ידי זה יכול להיות ונשמע קולו בצואו אל הקודש אף על פי שהוא בקולי קולות ובפרהסיא, ונשמע קולו וגו' היינו שנשמעים יש גם כן מקדש ועזרה, אם יש עזות דקליפה הרי קל וחומר הוא שיש עזות דקדושה והיא גדולה יותר כדאיתא דמדה טובה מרובה ובימי מרדכי ואסתר היה בפרהסיא כדאיתא בגמרא אימתי ראו כל אפסי ארץ וכו' בימי מרדכי ואסתר.

אמרי אמת 176

מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו' אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס, מה פירוש ירגיש המקום, אולם כתיב רוח והללה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואיתא באבן עזרא דמקום הוא שמו של הקב"ה, ואיתא מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו, העולם הזה נקרא עולם מלשון העלם על שם שהכל נסתר בו, ציעק כתיב ויפגע במקום שאף שהיה בחוץ לארץ בגלות שהכל נסתר שם מכל מקום מתגלה ההסתר אל הנדיק והרגיש יעקב מיד והיינו ויפגע במקום, וכל השמחה היא זאת לגלות ההסתר וזה מתקיים צפורים דאיתא שאין אומרים הלל צפורים לפי שאין אומרים הלל על נס שנחזה לארץ כי הגלות היא הסתר וכשמכירין מתוך ההסתר יש שמחה וזהו דאיתא קריאתה זו הלילה, וזהו ריות והללה יעמוד ליהודים ממקום אחר היינו לדעת ולגלות ההסתר וזה שחשבה אסתר לילך בדרך זו והיינו אולי ירגיש המקום וכו'.

קג

אמרי אמת

איתא בגמרא מה ראתה אסתר שזימנה את המן חנקוק הנביא שנאמר על משמרתו אעמדה וכו', וזהו וכו' אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס, שנאמר במדכי ולא קם ולא זע ולכן לא ראה להסיר אאזז"ל אמר הפירוש דכתיב צנית אלקים נהלך צרגש ואיתא כדי להרגיש כל העזרה כי יש קול שמעורר עת רצון אלא שהמקטרגים אוחזים גם צוה ועכשיו יעשו הם רוגש על שאסתר זימנה את המן אלל השי"ת היודע מחשבות וכוונות וכו', אסתר וכו' בגלות ככל היה הסתר שעליו נאמר ואנכי הסתר דרך זו היא דרך של עזות דקדושה שיש עזות דקט"א המלות, אולם איתא ואנכי הסתר אסתיר וכו' אף על פי וזה עמלק, החתף הזה הוא כלבן דחליפין, וכנגד זה שהסתרתי וכו' בתלום אדבר בו וכתיב ומרדכי ידע את צריכה להיות עזות דקדושה וזה עשה אסתר כשקירבה גם את המן, הדרך הזו היא מסוכנת אולם כנגד עמלק צריכים ללכת בעזרה, אלל חושי המעגל איתא במשנה עג עונה ועמד בתוכה וכו' שאינו זו מכלל וכו', זו היא דרך עזות אף שאיתא שם במשנה אלמלא חושי אסתר וכו', ואיתא בגמרא עג עונה ועמד בתוכה כדרך ששעה

אמרי אמת קד

איתא בגמרא מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו' אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס, לא כתוב בפירוש מה ירגיש המקום, אז היה הסתר פנים דכתיב ואנכי הסתר אסתיר, ואיתא בזה"ק על הפסוק מי לא יראך מלך הגוים וגו' כי בכל חכמי וגו' מאין כמות שכל מקומות שבעולם יש כח השי"ת, חיות דקדושה, וכלא זה אינם יכולים להתקיים, זה שחיות הקדושה נמצאת בין הגוים הוא הסתר וצריך להוציא מהם גילוי הקדושה כדאיתא בזה"ק שלם, והיינו אולי ירגיש המקום וכו' להוציא מהם כח חיות הקדושה שיש בהם, וזה שהתפלל יעקב אבינו הצילני נא מיד אחי מיד עשו, עשו היינו ההסתרות ואחי זה החיות שיש בהם וכשמוציאים זאת מהם זהו הצלה והפרשה וזהו ואחיה אחרת היטב איטיב עמך איטיב היינו לאחרני, יעקב התפלל עבור כל הדורות ואפילו לדורו של המן וזהו הצילני נא מיד ר"ת המן.

גמ' מה ראתה אסתר להזמין את המן שמה ירגיש המקום ויעשה לנו נס, הגיד ב"ק אאז"ל זכאי אז זמן הסתר גדול ואנוכי הסתר אסתיר כו, הגיד בשם אביו ו"ל עפ"י הזכרתי נני לך ירחק מן הגוים כי כו וכל מלכותם מאין כמוך כי בכל האומות (* והסתירות) יש חיות מהש"ת חיות הקדושה וכלא זה אינם יכולים להחזיק ולשאל זאת הסתר ונלך להוילא מהם הכח והחיות וזה שמה ירגיש המקום אשר שם הקדושה להוילא זאת, והנה אומרים בכל יום על נסוך שכל עת ערב וצוקר ולכרים וזה נוכח המיד ועבודת בני המיד להוילא החיות מהש"ת וא"י בשבת הזמן מסוגל לזה שיש לכל אחד מקום ועי"ז יכול להגביר על הסע"א והסתור וירגיש המקום ולכל אחד כפי כוחו לייגע עצמו וזה להוילא בלעו מפיו של הסע"א וא"י צדית אלך נהלך ברגש הרמז לעצדות ד' לילך ברגש לעורר הרגש של מעלה אהערותא דלחתא יעורר האהערותא דלעילא ועי"י הרגש התחתון יתעורר הרגש של מעלה ונוכל לפרש אולי עי"י מסירת נפש שלה ירגיש המקום והש"ת יעשה נס לולי הקב"ה עוזרו לא יכול לו וכן.

בלי"ה הכוא נדדה שנת המלך דרשו בגמ' ר' תנחום נדדה שנת מלכו של עולם. דרש"י דוגמא ויקץ כישן ד', השייכות לכלן הלוא כתי' הנה לא ינוס כו רק כו הסתר גדול ובני נכשלו בהטעם וא"י בגמ' גבי גנב גונב דעת עליון כצדק עשה עין של מעלה כאלו אינה רואה, וכשהזכירו בהשגחה נדדה שנת מלכו של עולם, ויקץ כישן ד'. ונתגלה השגחה פרעית, א"י מקודם מה ראתה אסתר שזימנה את המן (* ר"ש זן מנכ"ה) אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס. ירגיש המקום, כדא"י ד' ללך כשין לל אהערותא דלחתא מעורר אהערותא דלעילא, כאשר בני חזרו בהשגחה והרגישו הרגש צדית אלך נהלך ברגש, אז עוררו הרגש למעלה, ואולי כוונתה שאלה ירגיש את המקום אולי בני ירגישו, כי הכניסה זהם הרכורי השגחה ועי"ז עוררו הברגשה מן השמים, ויקץ כישן ד', ומכיים כגבור מתרועע מין. אגברו חמרא אדרדקי כדא"י בגמ'. וזה אולי הרמז יין צפורים. שמחה של מלך מעורר שמחה לעצדות השם, עבדו את ד' בשמחה, והרמז ג"כ בנדדה שנת מלכו של עולם, לרמז על בני ישראל לזכור שלא יישנו, כדכתי' כן יתן לידיו שנה לנדד שינה מעניוהם, לעצדות השם, כי העמלקים והמן והסע"א ג"כ אינם ישנים, והמלחמה הזאת תמיד, וא"י בגמ' גבי פיגול ויקץ כישן הפיגול ג"כ כשמעורר כח הסע"א נלך לנדד שינה מעניוהם, ולהגביר עליו, והזמן צפורים לקבל עומ"ש ועול תורה הדר קבלו בימי אהרן, לא ינוס כו חס למטה ג"כ אינם ישנים אז הש"ת שומר בניו.

קכו בית ישראל

אולי ירגיש המקום. אולי הרמז על הרגשה האדם להתקרב להש"ת ועי"ז יתעורר רחמי שמים על בני וכן הזה מתעורר בכל שנה צפורים שירגיש האדם ויכול להמשיך וזה גם אחר פורים, לשאל ולדרוש, קצוני לדורות לכל הדורות תבועתם היית לנח כו בכל דור ודור, להודיע כו להגיע לקצת דעת צפורים דא"י עד ללא ידע שגם הלא ידע יגיע לקצת דעת

שירת דוד פה

והנה עוד איתא שם בסוגיא: ר"ש בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס ע"כ. ופירש"י ירגיש המקום שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל. ונראה הביאור בדבריו, רהזמינה את המן להסעורה כדי לקרבו, שחשבה בדעתה שאפילו באופן שתוכל להשפיע על אחשוורוש לבטל הגזירה מ"מ יסעון שהוא ירא מהמן, לפיכך זימנה את המן לקרבו, שאפילו אם לא יסכים המן לבטל את הגזירה לגמרי אבל עכ"פ לא ירע יותר ואולי במקצת יסכים לבטל, וכשהקב"ה יראה שהגענו לכך שצריכים להשתדל לקרב שונאיהן של ישראל, זה תהא סיבה שיעשה לנו נס. ועיין במהרש"א מש"כ.

ספר

שירת דוד

ביאורים ופירושים על חמש מגילות

ישיבת "הכותל" ירושלימי
לעילוי נשמת
ר' לוי ב"ר משה כלאתי ז"ל
תרומת אשתו וילדיו - לונדון